

**SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI
NAUKOWEJ ZORGANIZOWANEJ PRZEZ
STOWARZYSZENIE KANONISTÓW POLSKICH,
KRAKÓW, 5-7 WRZEŚNIA 2022 ROKU**

**REPORT ON THE NATIONWIDE SCIENTIFIC
CONFERENCE ORGANIZED BY THE ASSOCIATION OF
POLISH CANONISTS, KRAKÓW, SEPTEMBER 5-7, 2022**

Dr Maciej Andrzejewski

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Polska
e-mail: maciej.andrzejewski@upjp2.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0001-8440-2426>

W dniach 5-7 września 2022 r. w królewskim i papieskim mieście Krakowie odbyła się doroczna, Ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich. Współorganizatorami tegorocznej Konferencji byli również: Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy w Krakowie, Sąd Metropolitalny Archidiecezji Krakowskiej, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL. Miejszem obrad uczyniono aulę Instytutu Teologicznego Zgromadzenia Księża Misjonarzy. Miejsce to zostało wybrane nieprzypadkowo, ponieważ jednym z wykładowców Instytutu Teologicznego był wybitny polski kanonista ks. Franciszek Bączkowicz, profesor teologii moralnej i prawa kanonicznego, autor cenionego podręcznika (*Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*), którego setna rocznica śmierci przypadając będzie w 2023 r. Wybór miejsca był zatem wyrazem uznania całego polskiego środowiska kanonistów dla zasług ks. Bączkowicza w rozwój nauki prawa kanonicznego w Polsce, a w szczególności za wkład w uzyskanie przez Seminarium na Stradomiu praw państwowych i przekształcenie go w 1910 r. w Instytut Teologiczny.

Konferencja odbyła się pod patronatem J.E. abpa Marka Jędraszewskiego, Metropolity Krakowskiego, Przewodniczącego Komisji Naukowej Konferencji Episkopatu Polski, który nie tylko z radością przyjął kanonistów polskich w gościnnym grodzie Kraka, ale również przewodniczył Mszy św. w Katedrze na Wawelu. Decyzją Zarządu SKP abp Jędraszewski, a także prof. dr hab. Leszek Stanisław Stadniczeńko zostali honorowymi członkami Stowarzyszenia, a tym samym dołączyli do grona osób szczególnie zasłużonych.

Tegoroczna Konferencja poświęcona została trzem bardzo istotnym i aktualnym zagadnieniom, dyskutowanym w Polsce i na świecie. Nie może więc dziwić fakt, że zgromadziła tak liczne audytorium, które liczyło blisko dwustu uczestników. Pierwsza część Konferencji została poświęcona problematyce reformy kościelnego prawa karnego, która dokonała się na mocy konstytucji papieża Franciszka *Pascite gregem Dei*, nowelizującej przede wszystkim prawo karne materialne, ale także procesowe, obowiązującej w Kościele od 8 grudnia 2021 r. W zakresie prawa karnego materialnego w szczególności podejmowano problematykę nowych przestępstw ujętych w Księdze VI Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. [dalej: KPK/83], natomiast w zakresie prawa procesowego uwagę poświęcono problematyce dochodzenia wstępnego i zasady domniemania niewinności. W sesji popołudniowej obrady koncentrowały się na równie ważnej kwestii, jaką jest kolegialność i synodalność w Kościele, tutaj zaprezentowanej w ujęciu klasycznym, a także w nauczaniu papieża Franciszka. Drugi dzień Konferencji skupiał uwagę wokół problemów prawa małżeńskiego i rodzinnego, poruszając nie tylko kwestie związane z procesem o stwierdzenie nieważności małżeństwa, ale przede wszystkim fundamentalne zagadnienia istoty małżeństwa we współczesnym świecie.

Otwarcia Konferencji dokonał abp Jędraszewski, który witając uczestników wyraził radość, że członkowie SKP podejmują niezwykle ważne kwestie dotyczące reformy prawa karnego, problematyki kolegialności i synodalności oraz prawa małżeńskiego i rodzinnego. Wskazał przy tym, że kanoniści podczas szukania prawdy muszą być otwarci na inspiracje płynące z wysoła, aby ich rozważania były budowane na fundamencie, jakim jest prawda. Arcybiskup pogratulował ks. prof. dr hab. Józefowi Krukowskiemu wspianej inicjatywy, jaką jest SKP. Uczestnikom zaś życzył pomyślnych obrad, które powinny służyć tworzeniu przestrzeni myślenia i działania, zapewniając dobrą przyszłość polskiemu społeczeństwu, a przede wszystkim działalności Kościoła katolickiego w Polsce.

Następnie J.E. bp Artur Miziński, Sekretarz Generalny KEP przyłączył się do podziękowań za istnienie SKP i jego członków, którzy włączają się w działalność Kościoła w Polsce, a także w prace samej KEP. Podkreślił, że fundamentem rozważań naukowych musi być prawda, a w kontekście normatywnym przypomniał, że prawo stanowione musi respektować prawo naturalne. Jednocześnie wskazał na korelację, jaka zachodzi między prawem Bożym i prawem kanonicznym oraz na jego styczność z prawem świeckim. Bp Miziński wyraził zadowolenie z faktu, iż oprócz nestorów polskiej kanonistyki widzi na sali coraz więcej zarówno osób młodych, jak i świeckich, co stanowi dobry prognostyk rozwoju kanonistyki w Polsce. Jednocześnie podkreślił wysoki poziom nauczania prawa kanonicznego w polskich uniwersytetach. Kończąc swoje wystąpienie przekazał na ręce ks. prof. Krukowskiego podziękowania dla organizatorów za podjęcie trudu przygotowania tego wydarzenia naukowego oraz życzył owocnych obrad wszystkim uczestnikom Konferencji mając jednocześnie nadzieję, iż tematy poruszane podczas obrad będą służyły później w codziennej pracy kanonistów w Polsce.

Na zakończenie tej części głos zabrał ks. prof. Krukowski, Przewodniczący SKP, który witając uczestników Konferencji wyraził zadowolenie z faktu tak bogatego programu, koncentrującego się na trzech istotnych zagadnieniach aktualnie dyskutowanych w życiu Kościoła. Następnie zaprosił do stołu prezydialnego przewodniczącego pierwszej sesji bpa Mizińskiego. Moderator pierwszego panelu dziękując za powierzenie tej funkcji zaprosił prelegentów: ks. prof. Krukowskiego (Polska Akademia Nauk) oraz o. dr. hab. Marka Saja, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, których wystąpienia dotyczyły reformy kościelnego prawa karnego.

Ks. prof. Krukowski na początku swojego wystąpienia przypomniał, iż Kościół jako wspólnota wiary, nadziei i miłości zorientowana jest na *salus animarum* każdego człowieka. Niemniej jednak słabość ludzka, grzechy i przestępstwa zakłócają możliwość osiągnięcia celu nadprzyrodzonego prawa kanonicznego, a prawo karne zostaje w nim ustanowione po to, aby doprowadzić do poprawy sprawcy, naprawienia szkód oraz zadośćuczynienia sprawiedliwości. Prelegent zauważył, że znowelizowana Księga VI KPK/83 zachowała dychotomiczny charakter na przestępstwa i kary w ogólności oraz poszczególne przestępstwa i ustanowione za nie kary oraz że zakres wprowadzonych zmian ma charakter daleko idącej reformy. Odnosząc się do nowych elementów zreformowanej Księgi VI zwrócono szczególną

uwagę na wprowadzenie do procesu kanonicznego zasady domniemania niewinności. W odniesieniu do tej zasady jednoznacznie wskazano, iż prawodawca kościelny po raz pierwszy w Kodeksie zaznaczył, że każdego należy uznać za niewinnego, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione, zgodnie z kan. 1321 § 1 KPK/83. Prelegent przedstawił ponadto nowości, jakie wprowadziła reforma franciszkańska w zakresie klasyfikacji kar i środków karnych. Podkreślił przy tym, iż utrzymany został podział na kary poprawcze i kary ekspiacyjne. Te ostatnie kary zostały zaś uporządkowane i doprecyzowane, tak aby mogły stać się skutecznym narzędziem w rękach ordynariusza i sędziego w wymierzaniu najodpowiedniejszych sankcji dla sprawcy przestępstwa. Kończąc swoje wystąpienie ks. prof. Krukowski dostrzegł, że reforma papieża Franciszka w obszarze prawa karnego niewątpliwie przyczyni się do dokładniejszego określenia normy prawnej w zakresie hipotezy, dyspozycji oraz sankcji i stanowić będzie skuteczne narzędzie dla tych wszystkich, którzy mają w Kościele stosować prawo karne.

Następnie głos zabrał o. prof. Saj, którego wystąpienie koncentrowało się na problematyce dochodzenia wstępnego w przypadku oskarżenia duchownego o czyny przeciwko VI przykazaniu Dekalogu. W swoim wystąpieniu Prelegent w pierwszej kolejności wskazał, że dochodzenie wstępne nie jest jeszcze procesem, suponując, że jest to etap przedprocesowy. Odwołując się do *Vademecum dotyczącego wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich* [dalej: *Vademecum*] wskazał na cele tego dochodzenia, jakimi są zebranie danych potrzebnych do gruntowanego zbadania wiadomości o przestępstwie oraz ocena jego prawdopodobieństwa. W dalszej części wystąpienia odniesiono się do podmiotu uprawnionego do prowadzenia dochodzenia wstępnego poprzez wskazanie, iż może czynić to sam ordynariusz lub delegowana do tego zadania inna odpowiednia osoba. Powierzenie zadania prowadzenia dochodzenia wstępnego *per aliam idoneam personam* stanowi przedmiot rozbieżności w doktrynie, albowiem niektórzy kanoniści uważają, iż może prowadzić je inkwizytor, a więc zdana osoba fizyczna, mężczyzna lub kobieta zrównana w prawach i obowiązkach z audytorem. W polskiej doktrynie prawa kanonicznego wskazuje się, iż osobą tą jest sędzia śledczy. Natomiast z *Wytycznych dotyczących etapu wstępnego wewnętrznego postępowania kościelnego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą małoletnią* wynika, że możliwe jest powierzenie dochodzenia wstępnego odpowiedniemu

kapłanowi lub powołanej przez siebie komisji. Jak wskazuje prelegent, umożliwienie prowadzenia dochodzenia przez komisję, co praktykowane jest w Polsce, wydaje się niezgodne z obowiązującym prawem w Kościele. Ostatnią kwestią, na którą prelegent zwrócił uwagę, była problematyka stosowania środków zapobiegawczych nakładanych fakultatywnie przez ordynariusza. Wskazał w tym miejscu, iż środki te nie są karami, lecz aktami administracyjnymi i stąd używanie pojęć *suspensa a divinis* i *suspensa ad cautelam* w odniesieniu do wskazanych środków uznać należy za nieprawidłowe. W konkluzjach o. prof. Saj wskazał, iż *expresiss verbis* nie ma katalogu obowiązków i uprawnień przysługujących ordynariuszowi, ale bez problemu będzie można go zrekonstruować, chociażby przy pomocy *Vademecum*.

Druga sesja, prowadzona przez J.E. ks. bp. Ryszarda Kasynę poświęcona była problematyce nowych przestępstw wprowadzonych do Księgi VI KPK/83 przez papieża Franciszka. Prelegentami tej części byli: ks. dr hab. Piotr Majer, prof. Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, ks. dr hab. Paweł Kaleta, prof. KUL oraz ks. prof. dr hab. Lucjan Świto z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Wystąpienie pierwszego Prelegenta koncentrowało się na problematyce przestępstwa niewykonania wyroku lub dekretu uregulowanego w nowym kan. 1371 § 5 KPK/83. Jak zauważył na samym początku ks. prof. Majer, wskazane przestępstwo nie znajduje swojego odpowiednika w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., a *ratio legis* stypizowania tego typu czynu zabronionego nie zostało określone przez prawodawcę kościelnego. W doktrynie prawa kanonicznego zauważa się, że wynika to z faktu braku egzekwowania kar wymierzanych duchownym w sprawach o przestępstwa natury seksualnej. Podmiotem sankcji karnej określonej w kan. 1371 § 5 jest przełożony kościelny, który nie wykonuje wyroku lub dekretu, albo nie reaguje na nieposłuszeństwo skazanego w tym zakresie. Natomiast nie jest nim skazany, który nie podporządkowuje się sankcjom karnym wynikającym z wyroku lub dekretu. Podkreślono, że wykonanie wyroku ma charakter administracyjny, a nie sądowy. Prelegent opowiedział się za stanowiskiem, zgodnie z którym należy wykonać wydany wyrok karny, a odpowiedzialnym za to czyni się biskupa diecezji, w której prowadzony był proces karny w pierwszej instancji. W odniesieniu do postępowania pozasądowego skonstatował, że nie jest dopuszczalne wydanie specjalnego dekretu wykonawczego. Pamiętać przy tym należy, iż biskup w ewentualnym

procesie karnym sądzony będzie przez Biskupa Rzymskiego, sprawującego często swoją władzę za pośrednictwem dykasterii Kurii Rzymskiej, natomiast inni ordynariusze odpowiadać będą przed biskupem diecezjalnym lub najwyższym przełożonym. W zdaniu podsumowującym ks. prof. Majer stwierdził, iż nowe przestępstwo niewykonania wyroku lub dekretu stwarza problemy interpretacyjne dotyczące samej konieczności wykonania decyzji karnych, precyzyjnego określenia zakresu przedmiotowego analizowanego przestępstwa, a także brak jest jednoznacznego wskazania podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie dekretu pozasądowego.

Wystąpienie kolejnego Prelegenta odnosiło się do przestępstwa stypizowanego w kan. 1392 KPK/83, polegającego na porzuceniu świętej posługi. Przedłożenie skupione było wokół jednego z nowych przestępstw przeciwko specjalnym obowiązkom, jakim jest dobrowolne i bezprawne porzucenie *sacrum ministerium*. Ks. prof. Kaleta zwrócił uwagę na *iunctim* zachodzący między przestępstwem określonym w analizowanym kanonie, a zakazem opuszczania swojej diecezji bez zezwolenia, wynikającym z dyspozycji kan. 283 § 1. *Ratio legis* wprowadzonej normy prawnej wynika z chęci utrzymania porządku we wspólnocie eklezjalnej, mającej na celu zapobieżenie skutkom wynikającym z kan. 144 w odniesieniu do tzw. *error communis*. Porzucenie świętej posługi należy również widzieć w optyce naruszenia obowiązku okazywania posłuszeństwa i szacunku własnemu ordynariuszowi. Co więcej, wskazano na dwa konstytutywne elementy przestępstwa porzucenia świętej posługi, jakimi są *voluntarie et illegitime*. Prelegent zauważył, iż zakres temporalny analizowanego przestępstwa wynosi sześć miesięcy i jest to czas ciągły, po upływie którego ordynariusz jest uprawniony do zainicjowania postępowania w celu nałożenia na sprawcę sankcji karnej w postaci suspensy lub obligatoryjnej kary *ferendae sententiae*. W końcowym słowie ks. prof. Kaleta dodał, iż dopiero po przeprowadzeniu postępowania sądowego możliwe jest wymierzenie oskarżonemu kary w postaci wydalenia ze stanu duchownego.

Ostatnie przedłożenie drugiej sesji Konferencji, przygotowane przez ks. prof. Świto dotyczyło aspektów karnych działalności gospodarczej w Kościele, a uwagi były czynione na tle nowelizacji kan. 1376 KPK/83. Prelegent w swoim wystąpieniu skoncentrował się na wskazaniu *ratio legis* nowego przestępstwa sprzeniewierzenia lub utrudnienia osiągnięcia korzyści z dóbr kościelnych oraz przyczyn daleko idącej zmiany przestępstwa bezprawnych czynności w zarządzie dobrami kościelnymi. Następnie

charakteryzując analizowane przestępstwo jednoznacznie wskazał na jego rodzajową odmienność od przestępstwa kradzieży, podkreślając przy tym, iż rzecz jest powierzana sprawcy w dobrej wierze, a tym samym nie dokonuje on jej zaboru, które znamionuje przestępstwo kradzieży. Analizowany typ czynu zabronionego polega również na działaniu utrudniającym osiągnięcie korzyści z dóbr kościelnych przez jego zarządcę. Drugim typem czynu zabronionego poddanym analizie przez Prelegenta było przestępstwo bezprawnych czynności w zarządzie dobrami kościelnymi. W tej części wystąpienia zwrócono uwagę na brak wymaganych prawem konsultacji, zgód lub zezwoleń przy podejmowaniu aktów, które nie są zwyczajnym zarządzeniem majątkiem kościelnym, jak i te, które są szczególną formą nadzwyczajnego zarządu. Następnie określono zakres podmiotowy kan. 1376 § 1, 2° w kontekście czynności alienacyjnych wskazując, iż sprawcą tego przestępstwa mogą być nie tylko zarządcy majątku kościelnego, ale także biskup diecezjalny, członek rady ekonomicznej oraz kolegium konsultorów ze względu na to, że podmioty te zaangażowane są w sposób pośredni w proces alienacji. Konkludując ks. prof. Świto stwierdził, iż wprowadzone zmiany świadczą niewątpliwie o tym, że prawo karne jest istotnym środkiem oddziaływania duszpasterskiego, jednocześnie wzmacniającym efektywność kontroli zarządu majątkiem.

Sesja trzecia, której przewodniczył ks. dr hab. Andrzej Wójcik, dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UPJPII oscylowała wokół problematyki kolegalności i synodalności w Kościele. Pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Krzywda (UPJPII), którego wystąpienie dotyczyło relacji między zasadą kolegalności a zasadą synodalności. Rozpoczynając swoje przedłożenie Prelegent już na samym początku wyraźnie stwierdził, iż zasada kolegalności, jak i zasada synodalności stanowią konstytutywne elementy Kościoła, a ich natura zakorzeniona jest w Boskiej naturze władzy stanowiącej źródło *potestas sacra*. Następnie wyjaśnił ontologiczno-prawny status władzy świętej, odwołując się do *communio* jako zasady organizującej cały Lud Boży i przywołując jednocześnie wyjaśnienia znajdujące się w *Nota explicativa praevia* Komisji Teologicznej. Prelegent również dostrzegł, iż synodalność i kolegalność są ze sobą strukturalnie powiązane, ponieważ ta pierwsza implikuje kolegalną posługę biskupów. Reasumując ks. prof. Krzywda wskazał na fundamentalne znaczenie, jakie odgrywa w życiu Kościoła zasada kolegalności i synodalności, przypominając jednocześnie, że Sobór

Watykański II podejmując problematykę władzy świętej, musiał również w sensie szerokim pochylić się nad analizowanym zagadnieniem.

Pierwszy dzień Konferencji zamykało wystąpienie ks. dr. Krzysztofa Patejuka z Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie, który starał się przybliżyć problematykę synodalności w Kościele w ujęciu papieża Franciszka. Temat podjęty przez Prelegenta jest obecny w nauczaniu papieża Franciszka od początku pontyfikatu. Już w październiku 2015 r. w swoim przemówieniu z okazji pięćdziesiątej rocznicy ustanowienia Synodu Biskupów Ojciec Święty wyraźnie wskazywał potrzebę dowartościowania synodu będącego jednym z najcenniejszych dziedzictw Soboru Watykańskiego II. Wystąpienie Prelegenta bardzo dobrze wpisuje się w zainicjowaną w 2021 r. przez Papieża drogę całego Ludu Bożego, która ma zakończyć się podczas Zgromadzeniu Synodu Biskupów, a także w jego temat (ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja). W swoim wystąpieniu ks. Patejuk sukcesywnie przedstawił nauczanie papieża Franciszka na temat synodalności w kontekście jej znaczenia w życiu Kościoła, w szczególności eklezjologii ostatniego zgromadzenia soborowego, podkreślając znacznie *communio* całego Ludu Bożego. Podsumowując to wystąpienie można wskazać, iż wszyscy są zaproszeni do tego, aby mogli rozpoznać drogi Ewangelii we współczesnym świecie.

Drugi dzień Konferencji poświęcony został problematyce prawa małżeńskiego i rodzinnego, z którymi zmierzyli się prelegenci kolejnych sesji. Moderatorem pierwszej z nich został ks. dr hab. Dariusz Borek, prof. UKSW, dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW. Prelegentami byli prof. dr hab. Leszek Stanisław Stadniczeńko (Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie), ks. dr hab. Leszek Adamowicz, prof. KUL oraz ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW).

Pierwsze wystąpienie prof. Stadniczeńko poświęcone zostało zagadnieniu oświadczenia woli w celu wspólnego pożycia w małżeństwie w epoce ponowoczesnej. Na wstępie swojego wystąpienia Prelegent przypomniał, że małżeństwo jako związek między kobietą i mężczyzną powstaje w celu wspólnego pożycia, a także realizacji dobra małżonków i dobra założonej rodziny. Jest zatem rezultatem porozumienia, które stanowi przejaw ich woli. Jednocześnie przypomniał, że problematyka wolnej woli ma doniosłe znaczenie nie tylko dla rozumienia samych siebie i związków z innymi ludźmi, ale także dla podejmowanych moralnych i prawnych praktyk. Oświadczenie woli nupturientów dotyczące wstąpienia w związek małżeński w epoce

ponowoczesnej, narażone jest na wpływy wcześniej niewystępujące, a związane w dużej mierze z kształtowaniem się tzw. społeczeństwa informatycznego. W społeczeństwie tym dochodzi do zastępowania świata realnego światem wirtualnym, a także tworzenia kultury masowej kreującej wspólnotę przekonań i opinii o charakterze wirtualnym. Z tej racji coraz trudniej jest mówić o oświadczeniu woli, które przecież zakłada poznanie i zrozumienie danej osoby, a więc odpowiedzenie na pytanie, kim jest współczesny człowiek i co go charakteryzuje. Prelegent odwołując się do nauczania papieża Franciszka wskazał, iż czasy współczesne to nie tylko epoka zmian, lecz także czas zmiany epoki, ponieważ ukształtowany w postnowoczesnej epoce człowiek posiada wizję świata kreowaną przez środki masowego przekazu, przede wszystkim przez Internet. Zauważono, że żyjemy w czasach czwartej rewolucji przemysłowej o charakterze cyfrowym. Nie wpływa to korzystnie na oświadczenia woli składane przez nupturientów, gdyż tak ukształtowany światopogląd jest często rozchwiany i niespójny. Podsumowując swoje wystąpienie prof. Stadniczeńko postawił tezę o przejściu z ery nowoczesności do epoki ponowoczesności, w której zredefiniowano pojęcie wolności, odrywając je *de facto* od odpowiedzialności, kreując tym samym nowy model człowieka. Jednocześnie przypomniał, iż nupturienti powinni kierować się integralną wizją człowieka, w kontekście ich działań wspólnotowych i kształtowania międzyosobowych relacji, ponieważ oświadczenie woli jest tym, co konstytuuje wspólnotę osobową.

Następnie, nawiązując do swojego przedmówcy, ks. prof. Adamowicz podjął zagadnienie małżeństwa w czasach kultury tymczasowości w kontekście nowych wyzwań dla katolickiego rozumienia małżeństwa. Rozważania Prelegenta skupiły się w pierwszej kolejności na przybliżeniu problemu kultury tymczasowości, które to pojęcie używane jest przez papieża Franciszka od samego początku pontyfikatu, nie tylko w kontekście duszpasterskim. Sukcesywnie Prelegent zastanawiał się, jaki wpływ ma kultura tymczasowości na życie małżeńskie i rodzinne w odniesieniu do prawidłowego budowania relacji międzyosobowych w tak szybko zmieniającym się świecie. Przypominał jednocześnie o trwałości i nierozzerwalności małżeństwa. W wystąpieniu przeanalizowano współczesne wyzwania, jakie przed katolickim małżeństwem stawia kultura tymczasowości oraz wskazano na zagrożenia, jakie wywołują z redukcji człowieka tylko do jednego z wymiarów jego bytowania. Podsumowując to wystąpienie należałoby jako konkluzję przywołać zdanie Ojca Świętego Franciszka ze spotkania

z młodzieżą na stadionie Lokomotiva w Koszycach z 14 września 2021 r., że dzisiaj prawdziwa oryginalność, prawdziwa rewolucja, to bunt przeciwko kulturze tymczasowości, to wyjście poza instynkt i poza chwilowość, to miłość na całe życie i całym sobą.

Ostatnim Prelegentem tej sesji był ks. prof. Góralski, który dokonał analizy wykluczania *bonum prolis* w najnowszym orzecznictwie Roty Rzymskiej. Swoje wystąpienie rozpoczął od przytoczenia wyroku c. Bartolacci z 5 listopada 2020 r., w którym wskazano, iż uosobieniem jedności małżeńskiej, w której objawia się prawdziwa miłość jest dziecko, gdyż przez akty skierowane ku prokreacji dokonuje się między małżonkami wzajemnie przekazanie i przyjęcie. Następnie Prelegent wskazał na istotny element małżeństwa, jakim jest *ordinatio ad prolem*, przy czym wyraźnie podkreślił, że nie jest to prawo do dziecka, ale prawo do aktów, które są otwarte na jego poczęcie. Odwołując się do judykatu c. Sable z 10 lipca 2008 r. przypomniano, iż *bonum prolis* jest dobrem, które ma charakter podstawowy, wskazano również na zrodzenie potomstwa nie tylko jako fundament małżeństwa, ale także element kształtujący powstanie rodziny (c. Alwan z 8 marca 2011 r.). Prelegent w oparciu o orzecznictwo Roty Rzymskiej zrekonstruował treść prawną pojęcia *bonum prolis* (c. Stankiewicz z 22 marca 1996 r., c. Caberletti z 21 marca 2001 r., c. Turnaturi z 20 stycznia 2005 r.), definicję normatywnego zwrotu pozytywny akt woli (c. Turnaturi z 20 stycznia 2005 r., c. Yaacoub z 22 stycznia 2020 r.), a także jego formy i sposoby. Szczególna uwaga została zwrócona na konieczność rozróżnienia wykluczenia samego prawa do aktów małżeńskich od korzystania z tego prawa (c. Stankiewicz z 29 lipca 1980 r., c. Arellano Cedillo z 20 marca 2013 r.). W procesie dowodzenia *exclusio boni prolis* podkreślono trzy istotne dowody, takie jak: zeznanie domniemanego symulanta, poważna i proporcjonalna przyczyna symulacji oraz okoliczności uprzednie towarzyszące zawieraniu małżeństwa. W konkluzjach ks. prof. Góralski stwierdził, iż z analizy orzecznictwa rotalnego wynika, że nupturienci nie mają odpowiedniej wiedzy dotyczącej skierowania małżeństwa ku *bonum prolis*, przy czym nieważność małżeństwa należy wiązać z *ipsum ius*, a nie *exercitium iuris*.

Ostatnia sesja, której przewodniczył ks. dr hab. Krzysztof Mikołajczuk, prof. KUL, dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego KUL, poświęcona została problemom prawa małżeńskiego. Prelegentami tej sesji byli ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński (Uniwersytet Łódzki) oraz ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon (UKSW), a także dr hab. Anna Słowikowska (KUL).

Przedłożenie pierwszego Prelegenta poświęcone było zagadnieniu relacji, jaka zachodzi między wykluczeniem wierności a wykluczeniem jedności małżeństwa. Podjęte przez ks. prof. Leszczyńskiego zagadnienie oddzielenia *bonum fidei* od przymiotu jedności małżeńskiej stanowi zagadnienie, które jest nie tylko doniosłe z dogmatyczno-prawnego punktu widzenia, ale także ma istotne znaczenie dla praktyki sądowej w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Dodatkowo zarówno w doktrynie prawa kanonicznego, jak i judykaturze odnaleźć można argumenty przemawiające za utożsamieniem dobra wierności z przymiotem jedności, jak i stanowiska przeciwne wskazujące na separację wierności od jedności węzła małżeńskiego. Prelegent dokładnie przeanalizował relacje, jakie zachodzą między jednością i wiernością małżeńską, uwypuklając tezy przemawiające za brakiem tożsamości między wykluczeniem wierności a wykluczeniem jedności małżeństwa. Podsumowując to przedłożenie wydaje się uzasadniony wniosek, iż nie należy utożsamiać *exclusio boni fidei z unitas*, a afirmacji podlega teza o rozdzieleniu dobra wierności z przymiotem jedności węzła małżeńskiego, ponieważ *bonum fidei* w kontekście symulacji częściowej należy odnieść do *fidelitas*, a nie do jedności.

Następnie głos zabrał ks. prof. Dzierżon, który w swoim przedłożeniu poruszył bardzo aktualną problematykę niedojrzałości noogennej, która została wypracowana w judykaturze rotalnej dopiero w 2017 r. i związana jest z dobrze znaną w literaturze niedojrzałością psychoafektywną. Zagadnienie to ma istotne znaczenie w kontekście pytania o wpływ wskazanej niedojrzałości na ważność zgody małżeńskiej, w szczególności w odniesieniu do możliwości podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich. W swoim wystąpieniu prelegent omówił niepublikowane orzeczenia rotalne c. Erlebach (z 9 lutego 2017 r., z 28 marca 2017 r., z 15 stycznia 2019 r.), c. Salvatori (z 30 stycznia 2019 r., z 22 stycznia 2020 r., z 1 stycznia 2020 r.) oraz c. Todisco (z 12 maja 2020 r.). W podsumowaniu ks. prof. Dzierżon zwrócił uwagę, iż nie chodzi o transpozycję myśli Frankla do prawa małżeńskiego, lecz o wypracowanie koncepcji niedojrzałości noogennej mając na względzie metodologię prawa kanonicznego, ponieważ w stosunkowo młodym orzecznictwie rotalnym termin ten nie został jeszcze jednoznacznie zdefiniowany.

Ostatnie wystąpienie dr hab. Słowikowskiej było nie tylko podsumowaniem sesji piątej, ale także dwudniowych obrad odbywających się w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez SKP.

Przedmiotem analizy było zagadnienie wpływu osobowości narcystycznej kontrahenta na nieważność małżeństwa w orzecznictwie Roty Rzymskiej. Prelegentka na początku swojego przedłożenia przedstawiła kryteria diagnostyczne zaburzeń psychicznych według *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5* Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w kontekście narcystycznych zaburzeń osobowości. Następnie wskazano na problem narcyzmu w nauczaniu Ojca Świętego Franciszka, który przejawia się zdaniem papieża m.in. w egolatrii, wynaturzeniu więzów rodzinnych, ucieczce od odpowiedzialności i podejmowania decyzji, czy chociażby w absolutyzacji wolności i skrajnym indywidualizmie. Końcowa część wystąpienia poświęcona została analizie osobowości narcystycznej jako przyczynie symulacji zgody małżeńskiej w orzecznictwie rotalnym (c. Defilippi z 8 lipca 2004 r., c. Monier z 28 listopada 2008 r., c. Pinto z 13 czerwca 2014 r., c. Salvatori z 11 października 2017 r.). Podsumowując swoje wystąpienie dr hab. Słowikowska odwołała się do monografii Pascala Ide *Manipulateurs. Les personnalités narcissiques: détecter, comprendre, agir* poświęconej osobowości narcystycznej wśród członków społeczności Kościoła i nauczania papieża Franciszka wskazując katalog tzw. chorób Kurii Rzymskiej. Jest to spis chorób i pokus, które osłabiają posługiwanie Panu, stanowiących niebezpieczeństwo nie tylko dla każdego chrześcijanina, ale także dla każdej wspólnoty, zgromadzenia, parafii czy kurii.

Zamknięcia Konferencji dokonał ks. prof. Krukowski, dziękując prelegentom za wysiłek włożony w przygotowanie bardzo interesujących wystąpień oraz organizatorom – Księżom Misjonarzom: ks. prof. Krzywdzie, ks. dr. Szczepanowi Szpotonowi oraz kl. Adrianowi Redzyni za trud włożony w przygotowanie dwudniowych obrad, a także uczestnikom Konferencji za tak liczne przybycie. Jednocześnie zaprosił wszystkich na kolejną konferencję naukową SKP, która odbędzie się w dniach 4-6 września 2023 r. w Miejscu Piastowym na zaproszenie Księży Michalitów.